

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 51, Ağustos 2017, s. 475-491

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

28.06.2017

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

13.08.2017

Arş. Gör. Gülen SÖNMEZ

Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler
gulenle@gmail.com

YENİ İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ BAĞLAMINDA YURTTAŞ GAZETECİLİĞİ UYGULAMALARININ GELİŞMESİ: “EŞİK BEKÇİLİ- Ğİ” VE “SUSKUNLUK SARMALI” KAVRAMLARI ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

Öz

Yeni iletişim teknolojilerinin hayatımıza girmesiyle birlikte birçok alanda olduğu gibi gazetecilik anlayışı, haber üretimi, bilgi edinme ve bilgiyi yayma konusunda değişimlere yol açmaktadır. Yurttaş gazeteciliği uygulamaları değişimlerle birlikte dönüşerek gelişmekte ve yoluna devam etmektedir. Çalışmada, teknolojinin gelişmesi ile meydana gelen internet ve onun sağladığı geniş iletişim ağlarının yurttaş gazeteciliği için haber üretimi ve bilgi edinme kanallarını arttırdığını, bu durumda geleneksel medya yapısı içerisinde yer alan “eşik bekçiliği” kavramını ve “suskunluk sarmalı kuramı”nı nasıl etkilediği betimleyici bir anlatımla tartışılmaktadır. Bu bağlamda çalışma, geleneksel medya yapısında yer alan “suskunluk sarmalı” ve “eşik bekçiliği” kavramlarının yurttaş gazeteciliğindeki yeni uygulama alanları ile birlikte zayıflatıldığı varsayımını açıklamaya çalışmaktadır. Özellikle sosyal medya üzerindeki yurttaş gazeteciliği uygulamaları çalışmada ön plana çıkmaktadır. Çalışmada yeni iletişim teknolojileri ile birlikte gelişen yeni medya alanları yurttaş gazeteciliğinin gelişmesi için oldukça zengin bir alan yarattığı sonucuna varılmıştır. Geleneksel medya yapısı içerisinde yer alan eşik bekçiliği kavramı alternatif iletişim kanalları ve yurttaşın haberin kaynağı ve üreticisi haline gelmesiyle birlikte zayıflamaktadır. Aynı şekilde suskunluk sarmalı kavramı içinde azınlıkta kalanların sesini duyurabilmesi, medyanın gündemine giremeyen konuların yurttaş gazeteciliği ile gündeme taşınabilmesi sonucunda sarmalın zayıflaması söz konusudur.

Anahtar kelimeler: Yurttaş gazeteciliği, Yeni İletişim Teknolojileri, Demokrasi, Suskunluk sarmalı, eşik bekçiliği

THE DEVELOPMENT OF CITIZEN JOURNALISM PRACTICES IN THE CONTEXT OF NEW COMMUNICATION TECHNOLOGIES: AN EVALUATION ON "THRESHOLD KEEPING" AND "SUSPENDED CALLS" CONCEPTS

Abstract

With the integration of new communication technologies to our life, just as has been the case in different domains, the new approach to journalism initiated certain changes in the areas of news production, information acquisition and dissemination. Citizen journaling practices have developed through being transformed with changes and still keep going further. Hence this is a descriptive study that analyzes the ways the Internet and extensive area of communication can offer to the new information channels for the development of citizen journalism and as a consequence of this shift, the changes witnessed in the concept of "gate-keeping" and "circle of silence" that are the hallmarks of traditional media structuring. From that perspective, this study aims to explain the hypothesis that the concept of "gate-keeping" and "circle of silence" theory that were the hallmarks in traditional media structuring became weakened with the new application areas in citizen journaling. In particular, citizen journalism practices in social media have been brought to forefront in this study. It has been concluded that novel media domains having emerged in line with new communication technologies created quite a resourceful field to empower citizen journalism. Gate-keeping as one component of traditional media structure is getting weaker due to alternative communication channels and the new identity of citizens as the very source and producer of the news itself. Likewise, as regards circle of silence concept, since the minorities can speak out loud and non-mediatic issues can still be made news by citizens who are news producers, this circle also got comparatively weaker now.

Keywords: Citizen Journalism, New Communication Technologies, Democracy, Circle of Silence, Gate-keeping

Giriş

İletişim teknolojinin gelişimi her dönemde olduğu gibi dönüşümlere ve yeni oluşumlara kaynak oluşturmaktadır. Yeni teknikler geleneksel kitle iletişim araçlarının yanında yeni medya olarak adlandırdığımız yeni mecralar yaratmıştır. İlk ortaya çıktıklarında ne yapılabilir bilinmesede artık günümüzde bu teknolojiler bizleri yeni ve alternatif olabilecek kaynaklara yönlendirmektedir. Yeni medyanın genişlemesiyle, sıradan vatandaşlar artık sadece kurumsal ve devlet medyasının ürettiği tüketiciler değil, aynı zamanda yaygın bir şekilde dolaşım yapabilen içerik üreticileri tarafından desteklenmektedir. Bilgi teknolojisindeki gelişmeler, eşik bekçiliği kavramını yeniden tanımlamakta, medya üreticisi ve tüketicisini birleştirmekte ve birden fazla alıcıya ileti gönderen bir yetkili kaynak yapısının yayını koparmaktadır. Bu dinamikler yurttaş gazeteciliği için önemli enerji vermektedir (Tetty, 2017:4).

Geleneksel medyanın yanında yeni medyada yerini alırken geleneksel medyaya destek olarak üretilen yurttaş gazeteciliği de yeni mecralarla birlikte dönüşüme uğramıştır. Yurttaş

gazeteciliği; Twitter, blog, sözlükler, bireysel sayfalar vb. ile farklı bir boyut kazanmıştır. Dolayısıyla yurttaş gazeteciliği bu boyutta yerini alarak daha özgür bir şekilde ve daha önem kazananak yoluna devam etmektedir.

Yurttaş gazeteciliğinin yeni iletişim teknolojilerini kullanarak dönüşümünü anlatan bu çalışmada önemli bir noktada geleneksel medyada kullanılan eşik bekçiliği ve suskunluk sarmalı kavramının nasıl önemini yitirdiği üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda çalışma yeni iletişim teknolojilerinin kullanımının, yurttaş gazeteciliği pratiğini nasıl etkilemekte olduğu ve bu pratik içerisinde suskunluk sarmalı ve eşik bekçiliği kavramlarının nasıl etkilendiği sorunsalından yola çıkmaktadır. Çalışma, yurttaş gazeteciliğinin yeni iletişim teknolojileri ile birlikte daha fazla geliştiğini ve suskunluk sarmalı, eşik bekçiliği kavramlarının Twitter gazeteciliği, sözlük uygulamaları, blog yazarlığı gibi yeni uygulama alanlarında etkisinin azaldığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Çalışmada yurttaş gazeteciliğinin ortaya çıkışı ve gelişimi, uygulamadaki farklı yaklaşımlar, yurttaş gazeteciliğinin, suskunluk sarmalı ve eşik bekçiliği kavramları ile olan etkileşimi, yeni iletişim teknolojilerinin yurttaş gazeteciliği için sağladığı yararlar, Twitter sözlükler ve bloglarda yurttaş gazeteciliğinin uygulanması konularını içermektedir.

1.Yurttaş Gazeteciliğinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Siyasal ve toplumsal gelişmelerin demokrasileri sorgulamaya zorlaması, aynı zamanda gazetecilik mesleğindeki tekelleşmelerin yarattığı sorunlar, yeni gazetecilik anlayışının gelişmesine zemin hazırladı. Kamusal gazetecilik (public journalism), yurttaş gazeteciliği (civic journalism) ya da bazen topluluk bağlantılı gazetecilik (community-connected journalism) olarak adlandırılan bu yeni gazetecilik anlayışının (Uzun, 2006:633) gelişmesinde iki temel yaklaşımdan yola çıkılmaktadır.

Bunlardan ilki ekonomik yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre yurttaş gazeteciliği, geleneksel medyanın kitle okuyucusu/izleyicisinin azalmasına çözüm arayışlarının sonucunda gündeme gelmiştir. İkincisinde ise siyasal iletişim alanında ortaya çıkan sorunlardan kaynaklanan sosyal ve siyasal etkenleri öne çıkarmaktadır. Uzun’a göre bu yaklaşım, yurttaş gazeteciliğini, Amerikan demokrasisinin krizine çözüm arayışı sırasında ortaya çıkan alternatif bir gazetecilik pratiği olarak sunmaktadır (Uzun, 2006:634).

Yurttaş gazeteciliğinin bir gazetecilik türü olarak ortaya çıkışındaki önemli noktalar basın özgürlüğünün yeterince sağlanamaması, özellikle Amerika’daki egemen olan medyanın baskıları ve yurttaşlara odaklanan yayıncılık anlayışı olarak sıralanabilir. Yurttaş gazeteciliğinin özellikle ABD’de ortaya çıkmasının temel sebepleri arasında medyanın ticarileşmesi ve tekelleşmesi, apolitikleşme gibi olguların yoğun bir şekilde yaşanmasına bağlanabilir. Bu bağlamda 90’lı yıllarda ABD’de ortaya çıkan yurttaş gazeteciliği medyanın, egemenlerin sözcüsü haline gelmesi durumuna bir tepki olarak doğmuş ve yeni bir gazetecilik türü olmuştur. Bir kamu kuruluşu olan Pew Center’in katkılarıyla hayata başlamış ve gelişmiştir (Kutlu ve Bekiroğlu, 2010:255).

Özetle, yurttaş gazeteciliği anlayışının ortaya çıkışında etkili olan faktörler: “ABD’de demokrasi yönündeki kaygıların artması, medya alanındaki yoğunlaşma ile bunun gazetecilik pratikleri üzerindeki etkisi, iletişim teknolojisindeki gelişmeler” şeklinde sıralanmaktadır (Uzun, 2006: 633-642). Bu bağlamda yurttaş gazeteciliği anlayışı seslerini duyuramayanlara, görünemeyenlere odaklanmaktadır. Bireylerin birer yurttaş olarak görevlerini yerine getirebilmeleri için gerekli bilgiyi sağlayan araçlardan biri olarak yurttaş gazeteciliği geleneksel medya-

nın görmezden geldiği ya da yeterince tartışmadığı konuları gündeme taşıyarak çeşitli kamusal tartışmaların yapılmasına, farklı yorumların ortaya çıkabilmesine olanak sağlamaktadır. Filtrelenmiş haberlerin yerine tarafsız ve gölgesiz haber anlayışı ile demokratikleşme konusunda önemli katkılarda bulunmaktadır (Çambay Onar Sinem, 2015:914).

Öncelikle demokrasi yönündeki kaygıların artması üzerinde durmak gerekmektedir. Liberal demokrasilerin sorgulanmaya başlanması, bu demokrasilerde 4.güç olarak kabul edilen gazeteciliğin de sorgulanmasına yol açmıştır. Amerika’daki demokratik yapının iyi işlemediği yönündeki kaygılar arttıkça, demokratik süreçte yaşanan sorunlara çözüm olarak yurttaş gazeteciliği bir alternatif olarak önerilmektedir. Yurttaş gazeteciliği ile medyaya duyulan güvenin artırılması ve demokrasinin doğru bir şekilde işlemesi için de bilinçli ve aynı zamanda katılımcı yurttaşlar ortaya çıkarmak amaçlanmıştır (Uzun, 2006:635).

Uzun’a göre basın, diğer güçler yasama, yürütme ve yargı erki yanında güçler dengesini sağlayacak dördüncü bir güç olarak konumlandırılmaktadır. Yani liberal demokrasi tezlerine göre, demokrasilerde özgür basın hükümet üzerinde bir gözlemci gibi çalışarak, yurttaşların temel meseleler hakkında yargıda bulunabilmesi için gerekli bilgi ve haberi sağlamaktadır (a.e). Aynı zamanda yurttaşları, farklı fikirlerin ve bakış açılarından haberdar eden bir forum işlevi görerek, demokrasinin çok sesliliğine katkıda bulunmaktadır. Ancak, basında ve diğer kitle iletişim araçlarında görülen tekelleşme eğilimleri liberal yaklaşımın söz konusu önermelerini kuşkuyla hale getirmektedir. Okurlara/izleyicilere çarpıtılmış, değiştirilmiş, yönlendirilmiş haberler sunulması olağan hale gelmektedir (a.e). Yeni bir alan olması ve tanım çabaları hala sürüyor olmasına rağmen yurttaş gazetecili bu durumun önüne geçilebilmesi için çözüm üretmektedir.

Profesyonel gazeteciliğin yaptığı yerel habercilik ya da insan odaklı habercilikten farklı olarak bu alanda haberin bizzat profesyonel gazeteci olmayan vatandaş tarafından üretilmesi esastır. Yurttaş gazeteciliğinin temel felsefesi; gazeteci kavramının genişlemesi ve profesyonel gazeteci olmayan sıradan “yurttaşların” haberler üreterek, genel iletişim ortamına dâhil olmaları ve vatandaşlık haklarının savunusu amacıyla gazetecilik yapmalarına dayanmaktadır. Özellikle sosyal medya haberciliği bireylerin haber içeriklerini kendilerinin ürettiği ve yaydığı durumu temsil ederken aynı zamanda bu değişen gazetecilik türü ile tekelleşmeye ve küreselleşmeye de bir karşı duruş sergilemektedir (Kalsın, 2016:80). Dolayısıyla aşırı derecede ticarileşmiş ve uluslararası büyük şirketler tarafından kontrol edilen medya ortamında temsil olanağı bulamayan gruplar internet gazeteciliği yatırımlarını hayata geçirmiştir (Kalsın, 2016:92).

Yurttaş gazeteciliği kavramını teorize eden ve yaygınlaştıran isimlerden Mark Glaser kavramın arka planında yurttaşların modern teknoloji araçlarını kullanarak tek başlarına ya da birlikte haber üretebilmelerinin olduğunu belirtmiştir. Yurttaş gazeteciliği, vatandaşların eğitilebilmeleri için gereksinim duydukları konular ile güncel olaylar hakkında haberler üretmeyi, şehir ve yurttaşlık ile ilgili kararlar alınmasını, buna yönelik olarak diyalog ve faaliyetlerin sağlanmasını ve demokrasi anlayışı içerisinde vatandaşların sorumluluklarını harekete geçirerek geliştirmeyi hedeflemektedir (Kutlu ve Bekiroğlu, 2010:255)

Yurttaş gazeteciliği uygulamasında bireyler haberin nesnesi olmak yerine, medyanın onları görmesini beklemeden kendileri haber üretmektedir. Bundan dolayı birey hem haberin kaynağı hem de haberin üreticisi haline gelmektedir. Arık’a göre de bu durumun sonucu olarak haber, üretim aşamasında farklı yurttaşların bakış açısıyla çerçevelenmekte, yukarıdan aşağıya tek yönlü bir biçimde akan içerik aşağıdan yukarıya doğru işlemeye başlamakta böylece hem

yurttaş merkezli hem de yurttaşların birbirleri ile olan diyalogları sıkılaştırmaktadır (Arık, 2013:274). Barlas'ın da yazısında belirttiği gibi yurttaşlar tarafından aktarılan görüntülerin ve bilgilerin çok gerçekçi olması, olay yerinden anlık olarak aktarılması olayın daha derin bir şekilde yansıtılmasını sağlamaktadır (Barlas, 2005).

2.Yurttaş Gazeteciliğinin Uygulamasında Farklı Yaklaşımları

Yurttaş gazeteciliğinin temel ilkeleri değerlendirildiğinde; Nip tarafından (2006, Akt. Çevikel, 2011:61) yapılan sınıflandırma bir başlangıç noktası oluşturmaktadır. Nip, geleneksel gazetecilikten farklı olarak yurttaşlar ve gazetecilik pratikleri arasındaki ilişkide dört uygulama yöntemi üzerinde durmaktadır. Uygulamalardan birincisi, Türkçe'de 'yurttaş gazeteciliği' şeklinde aktarılan kamusal gazeteciliktir. Kamusal gazetecilik, ABD'de, 90'lı yılların başında, mevcut yapıdaki gazetecilik uygulamasına karşı olarak gelişen bir uygulamadır. Bu modelde amaç, gazeteciliğin olması gerektiği yere çekilmesidir. Dolayısıyla ideal gazetecilik uygulamasının hayata geçebilmesi için daha fazla kaynağa yer vermekte, yurttaşlara başvurmakta ve habere onların gözüyle bakmaktadır. Ayrıca yurttaşı haberin üretimi ve yayılması sürecine dâhil etmesinin yanı sıra haberin konusu olan olayın sonuçlanmasına kadar bütün aşamaları üzerinde de durmaktadır (Çevikel, 2011:61).

"İkinci uygulama şekli olan 'etkileşimli gazetecilik' (interactive journalism) ise çeşitli internet gazeteciliği uygulamalarına, özellikle profesyonel haber kuruluşlarının web sitelerine gönderme yapmaktadır. Bu sitelerde yer alan içerik, yayınlandığı andan itibaren yurttaşların (site kullanıcılarının) katılımlarına açık hale gelmektedir. Söz konusu katılım ise e-posta, sohbet odaları, tartışma listeleri, haber grupları, kişiselleştirme vs. gibi etkileşime dayanan çeşitli yollarla hayata geçirilmektedir (Çevikel 2011:61)".

Yukarıda açıklanan iki modelde de yurttaşlar haber üretim sürecine katılmaları için teşvik edilmekle birlikte gazeteci ve yurttaş ayrımı oldukça belirgin durumdadır. Bu modellerde haber üretimi gazeteci tarafından gerçekleştirilmekte aynı zamanda hangi haberin yayınlanacağı, gündemde nelerin yer alacağına gazeteci tarafından karar verilmektedir. Yani geleneksel gazetecilik içerisinde yer alan eşik bekçiliği uygulaması devam etmektedir (Platon ve Deuze 2003 akt. Çevikel, 2011:61). Yurttaş gazeteciliğinin diğer iki modeli olan 'katılımcı gazetecilik' (participatory journalism) ve 'yurttaş gazeteciliğinde' (citizen journalism) uygulama daha farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır (Çevikel, 2011:62).

Katılımcı gazetecilik uygulamasında medya, yurttaşları haber üretim sürecine katılmaları için davet etmektedir. Böylece haberi üreten yurttaş ile profesyonel gazeteciler arasında bir işbirliği ve etkileşim gerçekleşmektedir (Hermida 2008, Akt. Çevikel, 2011). Bu modelin tipik örnekleri arasında CNN Türk – Haberim, BBC - Video Nation, CNN - iReport, ABC - iCaught, Fox - uReport, MSNBC - FirstPerson vb. sıralanabilir. Güney Kore menşeli Ohmynews adlı haber sitesi de bu model içinde değerlendirilmelidir (Çevikel, 2011:62).

"OhmyNews benzeri siteler, kamusal gazetecilik pratiğinin yaşayacağı kanıtı olarak değerlendirilmektedir. OhmyNews sitesi bilgisayarlı ağ teknolojilerinden yararlanarak, "OhmyNews her yurttaşı bir muhabir yapıyor" sloganıyla ortaya çıkmıştır. Siteye, her gün ev kadınları, öğrenciler, profesörler ve diğer yurttaş gazetecilerinden yüzlerce haber gönderilmektedir. 53 kadrolu muhabiri ve editörünün yanında 26.700 yurttaş muhabiri bulunan sitenin yaklaşık 1 milyon okuyucusu vardır. Haber ve yorumu bir arada sunan siteye yurttaşlardan gelen haber öyküleri editöryal bölüm tarafından değerlendirilerek sayfaya yerleştirilmektedir. Sitenin

kurucusu ve başkanı Oh Yeon-Ho'ya göre, OhmyNews, geleneksel basına duyulan hoşnutsuzlukla vatandaşların birbirleriyle konuşma isteğini bir araya getirmekten doğan bir sitedir (Yu, 2003 akt. Uzun2006:643)”.
→

Yurttaşlar, ABD’de, 11 Eylül 2001 tarihinde yaşanan saldırının ardından, deneyimledikleri olaylara ilişkin tanıklıklarını medya kuruluşlarıyla paylaşmışlar ve medya kuruluşları da bunları yayınlarında kullanmıştır. Örneğin İngiltere’de yaşanan bir saldırı sonrası “BBC News Interactive’in editörü ve şefi Pete Clifton, olayları takip eden 24 saat içinde, kendilerine okuyucularından 20 bin civarında e-posta mesajının yanı sıra bine yakın fotoğraf ve 20 videonun ulaştığını belirtmiştir (Glaser 2005, Akt Çevikel, 2011:63).” Clifton’a göre, olayı deneyimleyen bireylerden gelen içeriğin bir haber ajansının içeriğinden çok daha kaliteli ve etkileyicidir. Büyük medya kuruluşları yayınlarında yurttaşlardan gelen bu yazılı ve göster içeriğe yer vermektedir. Ayrıca profesyonel gazeteciler olay yerine varmadan, olaya tanıklık eden yurttaşlar, medya kuruluşlarına binlerce e-posta, fotoğraf ve video göndererek olayın daha hızlı bir şekilde gündemde yer almasını sağlayabilmektedirler (Pecquerie ve Kilman 2007:9 Akt. Çevikel, 2011:63).

“Diğer bir örnek CNN tarafından Ağustos 2006’da başlatılan iReport uygulamasıdır. Bu uygulama kullanıcılarına kendi haber, fotoğraf ve videolarını gönderip yayınlayabilecekleri bir meca yaratmıştır. iReport içeriği CNN’in çeşitli bültenlerinde kullanıldığı gibi, tamamen iReport içeriğiyle oluşturulmuş ‘iReport for CNN’ ve ‘News to Me’ adlı iki özel televizyon programı da bulunmaktadır. Hürriyet gazetesinin 2008 yılında başlattığı ‘Sen de Yolla’ web sitesi, Türkiye’de kullanıcı tarafından üretilen içeriğin bir medya kuruluşu tarafından toplanıp kullanılmasına örnek teşkil etmektedir (Çevikel, 2011:64).”

Dördüncü model olarak karşımıza çıkan yurttaş gazeteciliğinde haber üretimi tamamen yurttaşlar tarafından yapılmaktadır. Yurttaşlar için yurttaşlar tarafından üretilen haber içerikleri bağlamında değerlendirildiğinde yurttaşlar haberi hem üreticisi hem de tüketicisi konumuna yer almaktadırlar. Yurttaşların bireysel ya da grup olarak, profesyonel gazetecileri içermeyen bir süreç sonunda ürettikleri haber siteleri, bloglar, topluluk radyoları, gazeteler bu modelin uygulama alanlarıdır. Yurttaş gazeteciliğinin yükselmesinde bağımsız haber sitelerinin varlığı bireylerin gönüllülük esasına göre bir muhabir gibi hareket ederek haberleri yazmaları, fotoğrafları ve videoları paylaşmaları etkili olmaktadır. Ayrıca alternatif haber kaynaklarını oluşturan bu sitelerin yer ve zaman sorununun olmaması konuların ayrıntılı bir şekilde ele alınmasına da olanak sağlamaktadır (Özdemir, 2016:256). “Gönüllü katılımcıların viki modeline dayalı olarak işbirliği içinde ürettikleri haberlerden oluşan Wikinews ve yine katkıda bulunmak isteyen herkesin haberlerine açık bir platform olan Indymedia (Bağımsız Medya Merkezi), yurttaş gazeteciliğinin en tipik örneklerindedir (Çevikel 2011:62)”. Amatör kamerayla J.F. Kennedy suikastini görüntüleyen Abraham Zapruder yurttaş gazeteciliğinin öncüsü olarak görülse ‘Yurttaş Gazeteciliği’ kavramının ortaya çıkması 1988’deki ABD başkanlık seçimi sürecine dayandırılmaktadır. Öncelikle profesyonel gazetecilerin “kamu gazeteciliği” ve “halk için” habercilik tartışmaları ile başlayan süreç, yurttaşların haberi üretmesi ve yayması noktasına gelmiştir. “Kavramın kısa tarihçesinde Seattle’daki Dünya Ticaret Örgütü Zirvesi protestolarına mutlaka değinilir. Protestoların haberleştirilmesinde birinci rol oynayan ‘Indymedia Hareketi’ bir süre sonra dünyanın her tarafından 200’den fazla şehirden haber verir hale gelmiştir (Saka, 2012a)”.

3.Yurttaş Gazeteciliği, Suskunluk Sarmalı ve Eşik Bekçiliği

Suskunluk sarmalı Neumann’ın geliştirdiği ve sınıadığı bir kuramdır. Kurama göre kişisel düşüncenin başkalarının ne düşündüğüne (algıladığına) bağlı olduğunu ele alan temel sosyo-

psikolojik düşünceden kaynaklanır. Birçok insanın önemli kamusal konularda (siyasal partinin desteklenmesi gibi) yalnızlıkla karşı karşıya gelmemek için üzere başat düşüncenin ne olduğu, hangi görüşlerin güç kazandığı veya hangilerinin güçsüzleştiği hakkında ipuçları edinmek için çevresine baktığını ileri sürer. Eğer kişi kendi kişisel görüşlerinin daha az egemen görüşler arasında olduğuna inanır ise, görüşlerini açıkça ifade etmeye daha az eğilimli olacaktır. Sonuçta egemen olan olarak algılanan görüşler daha da çok güç kazanır ve alternatifler daha da azalır (Noumanm, 1997:135). Bu eğilimleri algılayan, görüşlerini ona göre adapte eden bireyler çoğaldıkça doğrulardan biri daha baskın hale gelir, ötekiler ise o kadar gözden düşer. Böylelikle birinin konuşması ve diğerinin sessiz olması eğilimi bir sarmal sürecini başlatır. Süreç bir düşüncenin egemen olmasını giderek artırır (Noumanm, 1997:136), azınlıkta kalan insanlar ya siyasal kanaatlerini belirtmekten kaçınmaktadır ya da egemen olan görüş yönünde düşüncelerini belirtmektedirler (Güngör, 2016:371)

Yurttaş gazeteciliği ile oluşan ortamda azınlıkların düşüncelerini ifade edebilmesi daha kolay hale gelebilmektedir. Demir’e göre; internetin sağladığı iletişim ağları ve sosyal medya sayesinde bir araya gelen insanlar tarafından başlatılan Arap Baharı 2011 yılının baharında Suriye’de barış gösterilerine yol açarken iktidarda bulunana Esad bu gösterileri şiddetle bastırmak zorunda kalmıştır (Demir, 2014:117-120). Bireylerin, çevrimiçi platformları kullanmasıyla, hükümetlerin ve ülkelerindeki siyasi durumun eleştirilebileceği düşüncesinin, kısa bir süre önce Arap bölgesinde gerçek etkilere sahip olduğu kanıtlanmıştır. Öte yandan, profesyonel gazeteciler, içerikten biçim ve stile değişen çeşitli nedenlerle amatör üretime saldırmaktadırlar. Aslında, yurttaş gazetecilerin görgü tanığı raporları ve siyasi analizleri genellikle gazetecilik mesleğinin standartlarına uymamaktadır. Bununla birlikte, bu amatörler, genellikle izleyicilerine mevcut medya yapısının istemediklerini açıkça söyleyerek, yurttaş gazeteciliğini, bekçinin bekçisi (watchdog’s watchdog) olarak görülmesini sağlamaktadır (Smit, 2012: 57). Profesyonel gazeteciler yurttaş gazeteciliği bağlamında kendilerine ulaşan bilgilerin haber içeriği olarak niteliksiz olduğu üzerinde durmaktadır. Ancak profesyonel gazetecilerden bazıları, içerisinde bulunulan medya sahipliği yapısına bakılarak vatandaşların haber içeriklerine en dolaysız şekilde yurttaş gazeteciliği pratiği ile ulaşılabilirliğini ifade etmektedir. (Devran ve Özcan 2017:159). Bu durum yurttaş gazeteciliği pratiğinin eşik bekçiliği olgusunu zayıflattığının göstergesi olarak düşünülmektedir.

Yurttaş gazeteciliği, gerçekliği farklı bir şekilde çerçeveleyerek ve profesyonel gazetecileri gerçek yaşamdan gelen raporlarıyla eleştirerek, geleneksel gazeteciliğin; kendi kuralları, kodları, sözleşmeleri ve sosyo-tarihi yapısı ile nasıl sınırlandığını göstermektedir (Smit, 2012:57). Kim oldukları açık ya da gizli olarak düşüncelerini Twitter, blog, sözlükler vb. mecralarda oldukça rahat bir şekilde dile getirilebilmektedir. Örneğin ekşi sözlük uygulamasında bir konu başlığı ile ilgili olarak o konuyu destekleyenler ve muhalif olanlar arasında zaman zaman sert tartışmalar olsa da azınlık olan grubun kendisini rahat bir şekilde ifade edebildiği görülmektedir.

İletişim araçlarında bir kitle iletişim kurumunda yayınlanacak bir enformasyon konusunun seçilmesi veya reddedilmesinin söz konusu olduğu durumlarda eşik bekçisi kavramı sıklıkla kullanılır. Kitle iletişim araçlarındaki eşik bekçileri yalnızca haber hikâyelerini seçen kişiler olmakla kalmazlar, aynı zamanda geniş bir yelpazede kitle iletişim araçlarındaki mesleki rolleri de üstlenirler; örneğin, sanatçı ve yazar ajansları, kültürel olayların üreticisi veya destekçileri yayınevleri gibi (Noumann, 1997: 196).

Tüm medya araçlarının çeşitli birimlerinde görev yapan süzgeçleri vardır. Bu süzgeçler medyadan topluma aktarılacak olan içeriği medyanın patronu, patronun içinde bulunduğu iktidar ve çıkar ilişkileri, kuruluşun ve patronun gelecekle ilgili planları vb. konular göz önünde tutularak süzgeçten geçirilir ve topluma iletilir. Toplumun izlediği filmler, dinlediği müzik aldığı haber çok aşamalı süzgeçlerden geçerek medya kuruluşlarının amaçlarına uygun bir şekilde izleyiciye sunulmaktadır. Bu süzgeçleme süreci sonunda belli konularla ilgili olarak medya kamuoyuna kendi istediği şekli vermektedir (Güngör, 2016:372). Yurttaş gazeteciler, gazeteciliğin ve medyanın, pazar ve siyasete dönüştüğünü ve iç içe geçmiş olduğunu savunmaktadır. Amatör tüketici-üreticileri olarak medya dünyasının saçaklarında çalışan blogcular ve diğerleri, gerçeği, karşıt kültürel olarak görülebilecek şekillerde açıklamak, temsil etmek ve anlamlandırmak için kullanmakta; yani basının hegemonik konumunu kendi ideolojik ve idealist tutumlarından değil, gerçek yaşam raporları üzerinden eleştirmektedir (Smit, 2012:58). Böylece medya tarafından kamuoyuna verilmek istenen şekil zayıflatılmaktadır.

Eşik bekçileri yani karar vericiler yararlarını en üst düzeye çıkarma arzusu ile motive oldukları için izler kitleye çıkarlarına uygun iletileri vermeyi makbul görmektedirler (Demir, 2017:108). Dolayısıyla medya kamuoyunun kendi isteğine uygun bir şekilde oluşmasında etkili olmaktadır. Ancak buradaki eşik bekçiliği kavramı yurttaş gazeteciliğinin bireylere yorumda bulunma ve tartışma alanları sunması ile birlikte zayıflamaktadır. Ana akım medyanın görmezden geldiği ya da üzerine eğilmediği konu, olay veya olgular eşığı atlayabilmekte ve gündeme taşınabilmektedir (Ongun, 2013). Yeni iletişim teknolojiler ile birlikte alternatif haber kaynaklarının oluşması bireylerin geleneksel medyayı takip ederken farklı kaynaklardan da bilgi edinmesini sağlamaktadır. Böylece bireyler haberler arasında karşılaştırma yapabilmekte, hangi haberlerin ne şekilde medyada yer aldığını değerlendirebilmektedir (Özdemir, 2016:251)

Çevikel'in de belirttiği gibi internet kullanıcılarının etkin bir şekilde içerik üretimine ve paylaşımına dâhil olmaları, medya mesajlarının tüketicileri olma konumlarını değiştirmekte, aynı zamanda içeriği profesyonel medyanın tekeline çıkarmaktadırlar. Profesyonel olmasalar da haber özelliği taşıyan türde bilgi ürettiklerinde profesyonel gazeteciliğin alanına dâhil olmakta ve profesyonel gazetecilerinkine benzer bir görev üstlenmektedirler (Çevikel, 2011:58).

Ancak yurttaş gazeteciliği ile izleyici veya okurun habercilik sürecine dâhil edilmesi sonucunda geleneksel haber editörlerinin “eşik bekçiliği”ne (gatekeeping) karşı “eşik izleyiciliği” (gatewatching) kavramını getirmiştir. Ongun “Gazeteciliğin Tarifi Değişiyor” adlı çalışmasında bu konuyla ilgili olarak şunları belirtmektedir:

“Profesyonel gazetecilikte editörler eşik bekçiliği yaparak iletilerin izleyici veya okurlara ulaşırken bir süzgeçten geçmesini sağlarlar. Yurttaşlar ise bloglar, anlık bildirimler, paylaşımlar, video ve fotoğraflarla eşik bekçiliğini yıkmayı amaçlarlar. Yurttaşlar aynı zamanda ana akım gazeteleri haberlerin doğrulanması veya yalanlanması şeklinde sürekli izlemektedirler. Örneğin; Almanya'nın en büyük gazetelerinden Bild, Bildblog adlı bir site tarafından düzenli olarak izlenmektedir. BildBlog, Almanyalı bir grup yurttaş gazetecisinin Bild gazetesinde yayınlanan haberleri takip ederek denetlediği bir mecradır (Ongun, 2013)”.

4. Yeni İletişim Teknolojileri ve Yurttaş Gazeteciliği

İletişim teknolojileri açısından internet, araç ve ortam olarak sunduğu imkânlar ile ön plana çıkmaktadır. İnternet hem medya profesyonelleri hem de sıradan yurttaşlar için alternatif bir iletişim ve gazetecilik mecrası olma anlamında önemli olanaklar ve potansiyeller taşımaktadır (Kutlu ve Bekiroğlu, 2010:255). Yeni iletişim teknolojileri ile birlikte hayatımıza giren yeni medya, bilgi ve iletişim teknolojileri ile bunlarla bağlantılı sosyal bağlamları, iletişim becerilerini arttıran cihazları, bu cihazları kullanarak geliştirilen iletişim aktiviteleri ile pratiklerini ve bu cihazlarla pratikler etrafında şekillenen sosyal düzenleme veya organizasyonları kapsamaktadır (Çomu, 2012:11’den akt. Binark, Bayraktutan, 2013:18). Yeni medyanın en önemli özellikleri arasında etkileşim kitlesizleştirme ve eşzamansız olabilme sayılmaktadır. Etkileşim özelliğinde; alıcı, verici konumuna gelerek mesaj üzerindeki denetimini arttırmaktadır. Kitlesizleştirmede adrese sahip olan birden çok kişiye ya da bunlardan sadece birine mesaj gönderme özelliğine değinilmektedir. Eşzamansızlık özelliğinde ise kullanıcıların mesajları farklı zamanlarda alabilmeleri söz konusudur (Geray, 2003:19).

Özellikle internetin gelişmesiyle hayatımıza giren sosyal medya mevcut kitle iletişim araçlarından oldukça farklı özelliklere sahiptir. Güngör bu özellikleri şöyle sıralamaktadır: etkileşimcilik, anında özelliği, izleyici yerine kullanıcı, üretim ve tüketimin giriftliği, merkezsizlik, iç içe geçişli sanal gerçeklik, iç içe geçişli kamusal alanlar, özel alan kamusal alan giriftliği, ticari kazanç amacı güdümemesi, ekonomik oluşu, bireysellik ve kitlesellik özelliği küçük grup iletişimi profesyonellik gerektirmemesi, hiyerarşik ilişkiler önemsenmemesi, kozmopolitik, iletilerin değiştirilebilirliği, zincirleme iletişim, uzam ve zaman aşkınlık, mülkiyet yapısındaki farklılık, fazla miktarda enformasyon sağlama (2016:390-394). Yeni medya bu özelliklerinin sonucunda kitle izleyicisini bireysel kullanıcı olarak kapsayabilen, kullanıcıların içeriğe farklı zamanlarda ve etkileşim içerisinde erişebildikleri bir sistemdir (Geray, 2003:20). Bütün bu özellikler yurttaş gazeteciliğinin gelişmesinde oldukça önemli katkılar sağlamaktadır.

İnternet önceleri bilginin hedef kitleye ulaştırabileceği yeni bir araç olarak düşünülmüşse de, aynı zamanda bilginin yeniden üretildiği bir ortamdır (Karaduman 2003: 139). Yeni iletişim teknolojilerinin demokrasiye katkısı üzerinde durulurken, geleneksel gazeteciliğin yaşadığı dönüşüm ile birlikte yeni ve farklı bir gazetecilik anlayışı da gündeme gelmektedir. İnternet ortamının ve internet gazeteciliğinin alternatif bir iletişim mecrası ve gazetecilik pratiği yönündeki potansiyelleri ile bağlantılı olarak alternatif medya yaratma gücüne sahiptir (Kutlu ve Bekiroğlu, 2010:4). Siyasal, kültürel, toplumsal ve ekonomik arka planlar göz önüne alınarak bakıldığında medyada yer alan yerleşmiş düzen ve egemen söylemin yerine seslerini duyuramayan, temsil edilemeyen ya da yanlış temsil edilen kesimlere, gruplara yer açan bir ortamı ve gazetecilik pratiğini ikame etmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla yurttaş gazeteciliği, demokratik toplumlar da medyanın, iktidarı ve gündemde olanları denetleme, deşifre etme, takip etme gibi çok önemli görevleri yerine getirmediğini aksine basın-yayının, iktidar ve sermayenin araçları konumuna geldiğini gören yurttaşların girişimleriyle öne çıkmaktadır. Bir yandan yeni haber alma ve haber verme biçimleri sunarken diğer yandan da dinamik ve aktivist bir sivil topluma doğru bilinç oluşturan yurttaş gazetecileri, dijital araçları ve en yeni teknolojileri kullanarak habercilik algısını tümüyle değiştirmeyi ummaktadır (Ongun, 2013).

Arık (2013:276) bu konu ile ilgili yaptığı çalışmada internetin yurttaş gazeteciliğini dönüştürmesinde sağladığı faydaları şöyle sıralamaktadır:

Etkileşimlilik oranı ve yoğunluğu önceki araçlarla kıyaslanmayacak zenginlikte bir kitle iletişim aracı olma özelliğiyle öne çıkan internet, kişisel bilgisayar kullanımının yaygınlaşmasıyla dev sanal ağları, sanal kitleleri, sanal cemaat örüntülerini ortaya çıkarmış; kendi kültürünü yaratmış ve tıpkı öncekiler gibi yeni bir yaşam biçimini dayatmıştır. İnternet aynı zamanda geleneksel iletişim biçimlerinde önemli bir değişimi beraberinde getirmiş, iletişimin boyutlarını dönüşü olmayacak biçimde farklılaştırmıştır. Geleneksel iletişim ortamında iletişimde bulunan bireylerin alıcı konumunda bulunması ve iletişim sürecine müdahalesinin sınırlı olmasına karşılık, internet üzerinden etkileşimde kullanıcının iletişim sürecindeki egemenliği daha belirgin olmaktadır.

Yurttaş gazeteciliği başlarda haber örgütlerine eklenen bir yapı olarak görülürken, bilgisayar ve ağ teknolojilerinin gelişmesi, yurttaş gazeteciliği uygulamalarına yeni olanaklar sağlamıştır. Akıllı telefonlar, dizüstü bilgisayarlar, dijital fotoğraf makineleri vb araçların haber kaydetmede kullanılmaları, sıradan yurttaşlara kendi haberlerini yapmaları için olanaklar sunmaktadır. İnternet ortamının haberlerin yayılmasında araç olarak kullanılması erişime sahip olan herkesin hazırlanan içeriğe ulaşmasını kolaylaştırmaktadır. Akyol tarafından yapılan çalışmada da öğrencilerin internette kalma sürelerinin oldukça uzun olduğu ve gazeteyi internette okumayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Bunun nedenleri arasında; haber enformasyona erişimin daha hızlı ve kolay olması, geleneksel gazeteciliğe kıyasla daha ekonomik ve güncel olması, karşılıklı iletişime açık olması gösterilmektedir (Akyol, 2008:18). Bu durum, yeni teknolojileri elde etme ve kullanma becerisine sahip her yurttaşı potansiyel muhabir haline getirmektedir (Uzun, 2006:641).

Sacco ve Bossio tarafından yapılan savaş ve çatışma röportajlarında karşılaşılan zorlukların sosyal medyanın kullanımı ile aşılmış olduğunu araştırdığı çalışmada; savaş ve çatışma bağlamında sosyal medyanın dinamizmi, hızlı haber yayma, röportajda çeşitli sesler ve daha geniş bir kitleye ulaşma fırsatları yarattığını göstermektedir. Ancak hızlı ve çok kaynaklı bilgilerin röportaj için yarattığı karmaşıklıklar, özellikle bilginin doğrulanması ve bağlamsallaştırılması açısından değerlendirilmesi gerekliliğine rağmen (Sacco ve Bossio, 2015:59) dijital ortamın getirdiği yenilikler, çevrimiçi ve sosyal iletişim ağları gazeteciliğin tüm alanlarını etkilediği, gazetecilikte sosyal medyanın kullanımı, medya inovasyon çalışmaları çerçevesinde daha açık bir biçimde görülmektedir (Sacco ve Bossio, 2015:62). Eski bir kargo bölümü çalışanının ABD'ye kalkacak bir uçağa yüklenen asker tabutlarının fotoğraflarını çekmesi, Ebu Gireyb Cezzevi'ndeki sorgulama yöntemlerinin görsellerini alanların asker olmaları artık gerçekleri sadece gazetecilerin değil bu tür teknolojik aletleri yanında bulunduran ve olaya tanık olan herkesi o olayı gündeme taşıyabileceğinin de göstergesidir (Arık, 2013:279).

5. Farklı Mecralarda Yurttaş Gazeteciliğinin Uygulanması

Yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte farklı mecralardan toplumsal iletişim sağlanmakta; insanlar birbirlerinden ve gündemde ki ya da gündem dışı olaylardan haberdar olabilmektedirler. Arık'a (2013:280) göre de “*Sosyal medyada gerçek hayatta olduğu gibi gerçek zamanlı konuşmalar, ilişkiler, karşılıklı alıp vermeler, paylaşılmış düşünceler... yerleşmiştir. Günümüzde sosyal medya... geniş bir kitlenin, fikir alışverişinde bulunduğu bir ortam sunmaktadır*”. Dolayısıyla yeni medya insanların kendi düşüncelerini ve deneyimlerini kolaylıkla

yaymasını aynı zamanda diğerleri tarafından paylaşılan her türlü bilgiye ulaşmakta fırsatlar yaratmaktadır.

Sadece gazeteciler ve programcılar için değil bu yeniliklerden haberdar olan herkes için içerik oluşturmak ve bunun yaymak kolay ve mümkün hale gelmiştir. Son dönem sosyal medya kullanıcıları tarafından üretilen içerikler, zaman zaman geleneksel medyada yer alan içerikleri belirlemekte ve geleneksel medyayı içerik bakımından zenginleştirmektedir. Sosyal medyadan alınarak üretilen içerikler gazete televizyon ve radyoda geniş bir şekilde yer bulabilmektedir (Arık, 2013:280). Twitter gazeteciliğinde doğrudan haber ve fotoğraf paylaşılabilceği gibi profesyonel gazetecilerinde bu alanda haber üretimi söz konusu olabilmektedir. Ayrıca haberden çok haber yorumlarıyla ön plana çıkan sözlükler gibi doğrudan amacı haber olmasa da kullanıcılar tarafından haber özelliği taşıyan bilgiler paylaşılabilir. Bir diğer örnekte toplumu ilgilendiren herhangi bir olayla (deprem, sel, yangın vb) ilgili olarak anlık gelişen bir haber üretim sürecinden de bahsedilebilmektedir. Bunların dışında bir gazete ya da haber kanalının blog uygulamaları ile yine haber üretimine katkıda bulunulabilmektedir (Saka, 2012b).

5.1. Twitter Gazeteciliği

Yeni medya teknolojileri ile birlikte geleneksel gazetecilikten yeni medya düzenine doğru yoğun bir dönüşüm söz konusudur. Bu dönüşüm içerisinde Twitter gazeteciliği de yeni bir alan yaratmaktadır. Geleneksel gazetecilik ortamının sosyal medya alanına taşınması sıradan bireyin bir gazeteciye dönüşmesi sürecinde Twitter gazeteciliği kavramı günümüz medya ortamında gerçekliğini kabul ettirmektedir. Arık’ında çalışmasında belirttiği gibi Twitter uygulamasındaki oluşan tartışılabilir gazetecilik ortamı geleneksel medyayı beslediği gibi etkilemekte ve giderek dönüştürmektedir (Arık, 2013:274).

Yurttaş gazeteciliği için Twitter uygulaması önemli mecralardan biridir. Twitter, bilgi paylaşımında hızlı olduğu kadar haberin doğrulanması konusunda da olanaklar sunmaktadır. İçeriği kullanıcılar tarafından üretilen bu uygulamada “anlık paylaşım ekolu” dünyadaki birçok yerden güncellemeler alınabilmekte ve haberlere erişilebilmektedir (Ongun, 2013). Twitter’da kişinin 140 karakter ile durumunu, düşüncelerini ve duygularını takipçileri ile paylaşması gerçekleşmektedir, Twitter’da konuların geçiş yoğunluğuna göre sıralandığı Trend Topics sistemi yer almaktadır. Belli bir zaman içerisinde Twitter’da en çok konuşulan konular kullanıcıya bir liste şeklinde sunulmaktadır.

Sosyal medya içerisinde gazetecilik ortamını en çok temsil eden Twitter uygulamasıdır. Twitter ile yurttaş gazeteciliğinin yollarının kesişmesiyle; Twitter gazeteciliği, yurttaş haberciliğinin en dinamik alanlarından biri olduğu söylenebilir (Arık, 2013:274). Jack Dorsey tarafından 2006 yılında geliştirilen Twitter’ın popülaritesi zaman içerisinde artmış ve içerdiği uygulamalar sayesinde internet ortamının SMS’i (kısa mesaj) olarak anılır olmuştur (Arık, 2013:281). Yayın kuruluşlarının büyük çoğunluğu Twitter’a bağlantı vermekte, resmi hesapları üzerinden ileti transferi yapmakta, okurlarıyla ilişki kurmakta ve iyi haberlerini sadece internet sayfasına koymakla yetinmeyerek, mutlaka Twitter üzerinden de servis etmektedir (Arık, 2013:281).

Profesyonel gazetecilerin yanı sıra diğer bireylerin destek sağladığı Twitter, okurların bazıları için yazılı ya da görsel basından daha dinamik katkıda bulunmaktadır. Twitter gazeteciliğinin popülaritesinin artmasındaki en temel sebep geleneksel gazetecilikteki haber üretim süreçlerine takılmadan içeriğin üretilmesi ve paylaşılabilmesidir. Sıradan bireylerin önemli olaylarla ilgili olarak attıkları Twitlerin gündemi belirleyebilmesi, yoğun bilgi alışverişinde bulunulabil-

mesi gibi özellikleri yurttaş gazeteciliğinin günümüzde sosyal medya üzerinden de gerçekleştirildiğinin güzel bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Sıradan yurttaşlar, Twitter uygulaması sayesinde haber kaynaklarına dönüşmekte ve vatandaşları ilgilendiren konular, Twitter aracılığıyla yurttaş gazetecileri tarafından dünyaya duyurulabilmektedir (Arık, 2013:281).

Twitter’ın sunduğu bu olanaklar sayesinde yurttaş gazeteciliği ile ilgili çeşitli uygulamalar yapılmaktadır. Bunlardan **140 Journos uygulaması** tarafı yapılan haberlere karşı tarafsız haberciliği savunan bir karşı medya hareketi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ocak 2012 tarihinde Twitter üzerinden yayına başlayarak, medya ya yer almayan ya da yeterince gündemde kalmayan olaylarla ilgili takipçilerine içeriği sağlamaktadır. İlgilendiği olaylarla ilgili üretilen röportajlar, canlı yayınlar ve fotoğraflar sayesinde alandan bilgileri anında aktarmaktadır. 140 Journos’un bağımsız olması, haberleri filtrelememesi, hızlı bir şekilde erişim sağlamanın sonucu olarak toplumun her kesimi bilgiyi paylaşabilmekte ve toplumsal farkındalığın artmasına katkıda bulunabilmektedir (Ongun 2013). Bir diğer örnek **Ötekilerin Postası** olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir tür yurttaş gazeteciliği girişimi olan Ötekilerin Postası Facebook ve Twitter üzerinden yayın yapmaktadır (Ongun, 2013).

Yeni medya teknolojileri ve dijital araçların gelişmesiyle birlikte etkileşimin artması yurttaş gazeteciliğinin etkisini de giderek arttırmıştır. “Asya’da yaşanan tsunami, Londra’daki terör faaliyetleri gibi olayların detaylarına ulaşılmasında Twitter gazeteciliği önemli rol üstlenmiştir. 2009 yılında İran’da yaşanan seçim protestolarıyla ilgili görseller anlık olarak CNN ve BBC gibi kanallarla paylaşarak yurttaş gazeteciliği gerçekleştirilmiştir (Arık, 2013:282). 2013 yılında yaşanan Gezi Olayları esnasında olay yerinde bulunanlar tarafından yaşananlar anlık olarak paylaşılırken 2016 yılında Türkiye’de yaşanan hain darbe girişimi Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından kullanılan facetime uygulaması aracılığıyla insanları sokağa çağırmasının ardından başarısızlığa uğratıldı. 2017 yılının Haziran ayında Londra’da yanan gökdelenle ilgili bilgi ve görseller bireyler tarafından anında paylaşılmıştır. Yine 2017 yılı Temmuz’unda İstanbul’da bir hafta ara ile yaşanan sel felaketlerinin fotoğraf ve videoları sosyal medyada anlık olarak paylaşılmıştır.

Yaşanan bir deprem, yangın, herhangi bir olayla ilgili protesto veya gösteriler vb gibi toplumu ilgilendiren durumlarda Twitter geleneksel medyaya göre daha hızlı ve daha ayrıntılı bir haberleşme aracı haline dönüşmektedir (Arık, 2013:283). Gazetecilik deneyimine sahip olmayan pek çok kişi olayları gözlemleyerek deneyimleyerek haber üretim sürecinde hem kaynak hem de haberi üretmek üzere görev almaktadır.

5.2. Bloglar haberciliği

Blog haberciliği internet ortamında oluşturulan bloglarda eş zamanlı olarak haber bildirimini yapılmasıdır. Bu habercilik biçimi sıradan bireyler tarafından yapılabileceği gibi herhangi bir medya kuruluşu ile bağlantısı olmayan profesyonel gazeteciler tarafından da kullanılabilir. Campbell, yurttaş gazeteciliği tartışmalarının öncelikli olarak bloglamaya dayandığını belirtmektedir. Bloglar yurttaş gazeteciliği çıktısına hâkim olmaya devam ederken (Campbell, 2015:705) blog dünyası ve sosyal medya aracılığı ile sağlanan yeni seslerin çeşitliliği ve belirgin bir şekilde çoğalması, hem geleneksel siyaset hem de medya gücünün kurumsal yapısının dışındaki sıradan insanların seslerindeki belirgin artışı ve çeşitliliği temsil etmekte, bu artış, yurttaşlığın geliştirilmesini sağlamaktadır (Campbell, 2015:710). Blog kullanan yurttaş gazetecileri, haber alma süreçlerinde, konu seçimi, toplama, raporlama, yayma ve başkalarına bilgi sağlama amacıyla paylaşma gibi süreçler içinde bulunmaktadırlar. Bununla birlikte, bu

süreçler, genellikle kabul görmüş prensipler ve uygulama için yol gösterici ilkelerden yoksun oldukları için genellikle sistematik değildirler (Kim ve Lowrey, 2015:300).

Domingo ve Heinonen (2008), gazetecilik bloglarının dört türü olduğunu söylemektedir: izleyici blogu, gazeteci blogu, medya blogu ve vatandaş blogu. Bu tipolojiye göre, izleyici blogları haber izleyicileri tarafından üretilmekte aynı zamanda da ana akım medyada yer bulabilmektedir. Gazeteci blogları, medya kurumunun dışındaki gazeteciler tarafından üretilmektedir. Medya blogları, gazetecilik bloglarının en kurumsallaşmış formlarıdır ve medya şirketleri içindeki profesyonel gazeteciler tarafından üretilmektedir. Buna karşın, vatandaş blogcular, mesleki gazeteciliğin kaynakları ve rutinlerine sahip değildirler ve ana akım medyanın dışında kendi başlarına bloglar üretirler (akt. Kim ve Lowrey, 2015:300).

Bloggerlar olarak tanımlanan bu bireyler Barlas tarafından bireysel haberciliği seçen internet gazetecileri olarak tanımlanmaktadır. Bu internet gazetecileri yaptıkları haberlerle önemli olayları gündeme taşıyabilmekte ve gün ışığına çıkartabilmektedirler (Barlas, 2005). Yaşanan olaylara tanık olan yurttaşların anlık olarak bloglarında yaptıkları haber paylaşımı blog haberciliğinin kullanımını arttırmıştır. Mehmet Barlas’a göre (2005) Türkiye’de blog gazeteciliği yapan yurttaşların; bir medya kurum çatısı altında olmaması, çoğunlukla evlerinden ya da kendi mobil araçlarından eş zamanlı haber paylaşımını gerçekleştirmeleri “pijama gazeteciler” olarak nitelenmelerine yol açmıştır. Blog haberciliğinin diğer özellikleri arasında; bedava olması, çok fazla izleyiciye ulaşması, karşılıklı tartışma ortamı oluşturması ve sütun, satır gibi sınırlamaların olmamasıdır.

Geleneksel medyaya karşıt iktidar biçimi olarak karşımıza çıkan blog haberciliği çok sesliliğe ve demokratik bir yapıya destek olmaktadır. Ayrıca blog haberciliğini profesyonel bir meslek olarak görenler, haberlerin peşinde koşarak ürettikleri içeriklerle geleneksel medya kadar yaptırım gücüne sahip bir yapı oluşturmaktadır.

Bloggerların sınırsız bir şekilde neredeyse her konuyla ilgilenmeleri ve Weblogların gelişmesi, yurttaş gazeteciliği uygulamaları için yeni olanaklar sunmaktadır. BuzzMachine.Com’da Jeff Jarvis gibi tanınmış bloggerlar, geniş bir izleyici kitlesini siteye çekebilmektedirler. Jarvis’in, hyperlocal gazetecilik olarak adlandırdığı habercilik tarzı, yorgun bir muhabire çok önemsiz görünen ancak yerel okuyucuları ilgilendiren olaylar hakkında haber vermeyi içermektedir. Aynı zamanda, büyük medya gruplarının haberleri üzerinde de bir izleme etkinliği gerçekleştirilmektedir. Jarvis’in weblog’unda yurttaş gözcüsü (watchdog) bloggerlar, haberlerinin doğru olup olmadığını ya da kişisel yanlışlıklarının haberlerine sızıp sızmadığını görmek için muhabirleri izlerler (Uzun, 2006:644). Uzun’un belirttiği örnekte de görüldüğü gibi yurttaşların hem geleneksel medya üzerinde hem de internet üzerinde gerçekleştirilen haber üretimi ve tüketimi üzerinde bir gözetleyici ve denetleyici unsur haline gelmektedir. Böylece taraflı yapılan bir haber anında eleştirilebilirken olayla ilgili eksik bilgiler tamamlanabilmekte, farklı bakış açılarıyla olaya yaklaşılabilir.

“Web siteleri ve webloglarda yayınlanan haberler, büyük medya kuruluşları için kaynak oluşturmaktadır. Örneğin, 2004 baharında, bir yurttaşın ABD askerlerinin bayrağa sarılmış tabutlarını Irak’ta bir uçağa yüklenirken gösteren dijital fotoğraflarını çekmesinden birkaç gün sonra, fotoğraflardan biri *Seattle Times*’ın ön sayfasında yayınlandı. Iraklı esirlerin fotoğrafları, gerçeği saklamak yönünde gösterilen tüm çabalara karşın, demokratik değerlerin ve yurttaşlık haklarının yaşadığının ve korunduğunun bir kanıtı olarak değerlendirilmelidir (Uzun, 2006:645)”.

5.3.Sözlükler

Sözlükler doğrudan haber üretiminde bulunmasalar da geleneksel medya gündeminde yer alan hemen hemen her konu başlık olarak açılmaktadır. Başlıklar altında konuya destek verenler ya da eleştirenler tarafından çeşitli yorumlarla haberin değerlendirilmesi yapılmaktadır. Farklı yorumların yer bulabilmesi, muhalif görüşte olanların sesini duyurabilmesi ve görüşlerini belirtibilmesi adına oldukça demokratik bir ortam yaratmaktadır. Yaratılan bu demokratik ortam suskunluk sarmalının kırılması içinde zemin hazırlamaktadır.

Değerlendirme

Yurttaş gazeteciliği yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile daha fazla ön plana çıkmış olan bir kavramdır. Yeni iletişim teknolojiler ile birlikte daha çok birey yurttaş gazeteciliği kavramı ile tanışmış ve haber üretim sürecine katılmıştır. Geleneksel haber üretimi sürecinde mevcut yapı tarafından üretilen egemen söylemin dışına çıkamayan tek ses haline gelmiş bir haber üretimi yerine daha fazla katılımcının yer aldığı, interaktif, daha özgür, gündemde yer almayanlarında sesini duyurabildiği bir platforma dönüşmüştür.

Demokrasinin sağlam bir şekilde işleyebilmesi adına çok sesliliğin önemi oldukça fazladır. Bireylerin bilgi edinebilmesi, bilgileri paylaşabilmesi, ortak harekette bulunabilmesi, toplumsal sorunları paylaşılabilmesi, toplumsallaşmanın sağlanması için de önem arz etmektedir. Diğer yandan demokrasi ile gazetecilik arasındaki ilişkide ortaklaşmalar oldukça fazladır. Dördüncü güç olarak tanımlanan medya, demokratik yapı içerisindeki siyasal iktidarı denetleme ve halkın bilgi kaynağı olma görevini üstlenmektedir. Ancak Uzun'un belirttiği gibi ortak yaşamsal bir ilişki olmasına rağmen medyadaki yoğunlaşmanın hızla artması, hem demokrasiyi sınırlandırmış hem de gazeteciliğin varlık temelini aşındırmıştır (Uzun, 2006:652). Medyadaki tekelleşmeler çok sesliliği yok etmiş, azınlıkta kalanların sesinin duyurulması, farklı görüşlerin dile getirilmesi oldukça zorlaşmıştır.

Medya alanında yaşanan bu kriz olmasaydı belki de şu an yurttaş gazeteciliği kavramından söz edilemeyecek ya da bu kadar önemsenmeyecekti. Yurttaşların haber üretiminde daha etkin olmaları, onların her an üretebilecekleri içeriklerle egemen yapıya karşı durabileceklerini göstermektedir. Dolayısıyla, alternatif kanallar aracılığıyla bireylerin olup bitenlerden haberdar olması egemen güçler tarafından yönetilen iletişim mecralarının yarattığı gücün sarsılabileceği anlamı taşımaktadır. İletişim mecralarının bu şekilde kullanılması ile toplumların demokratikleşmesi ve yurttaşlık haklarının güvence altına alınması sağlanmaktadır (Arık, 2013:279).

Sonuç olarak bu durum eşik bekçiliği kavramının ve suskunluk sarmalını zayıflatmaktadır. Medya kuruluşu içinde herhangi bir haberin gündemde yer alıp almayacağına eşik bekçileri karar verirken yeni yapı içerisinde yurttaşlar tarafından üretilen haber doğrudan okuyucuya ulaşabilmektedir. Her hangi bir engel ya da sansüre uğramadan paylaşılan haber zaman zaman geleneksel medyanın da gündemine girmekte böylece haberi üreten yurttaşlar gündemi belirleyebilir hale gelmektedir. Öyle ki yurttaşlar tarafından üretilen haberlerin ücret karşılığında medya kuruluşları tarafından satın alması yurttaş gazeteciliğinin daha fazla gelişmesinde bireylerin bu alana yönelmesine katkıda sağlayacaktır.

Suskunluk sarmalı kuramında gördüğümüz çoğunluğun sesi karşısında azınlığın susması, yeni yapı içerisinde zayıflamaktadır. Farklı görüşler, çoğunluk tarafından kabul görmeyen unsurlar bu yapı içerisinde kendine yer bulabilmekte sarmalın zayıflamasını belki de kırılmasını sağlayabilmektedir. Medyanın gündemine giremeyen konular ve olaylar Youtube, twitter vb

sosyal medya mecralarında yerini almaktadır. Sarmalın zayıfladığı anlarda bu mecraların kapatılması ya da sınırlı erişim sağlanması söz konusu olabilmektedir. Ancak internetin sağladığı alternatif yollar bu tür sınırlandırmalarında gündeme taşınmasını sağlayarak sarmalın güçlenmesine engel olabilmektedir.

Demokrasinin daha işler hale gelebilmesi ve uygulanabilmesi için bireyler daha çok bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Alternatif kanallarla bilgiye erişim ağlarının genişlemesi egemen söylemin dışına çıkılabileceğini sağlarken bireyleri sınırlandırma ve bir yöne kanalize etme görevi üstlenen eşik bekçiliği kavramı yok edilmeye çalışılmakta diğer yandan internet ortamının sağladığı özgür alan sayesinde azınlıkta olanların seslerini yükseltmelerine cesaret vermektedir.

Yurttaş gazeteciliğinin daha fazla bilgi anlamına gelmesinin yanında bu bilgilerin geçerliliği, doğruluğu sorunu ile de yüzleşmek gerekmektedir. Kullanıcılar tarafından üretilen içerik bazen gerçeği yansıtmayabileceği gibi taraflı içerikler de üretilebilmektedir. Olayların çarpıtılması, toplumda infial uyandıracak hale getirilmesi söz konusu olabilmektedir. Örneğin Myanmar’da Müslümanların katledilmesi haberi ile ilgili olarak olayla ilgisi olmayan görsellerin özellikle sosyal medyada paylaşılması gibi durumlarla sıklıkla karşılaşılmaktadır. İran’daki protestolar esnasında gelen bilgiler henüz doğrulanmadan tartışma, görüş ve yorumları etkilemesi, özellikle Twitter’daki yorumlar ve bilgiler muhalif lider Musevi’yi desteklemeye yönelik olması tarafsızlık konusunda soru işaretleri uyandırmaktadır.

Clay Shirky gibi bazı düşünürler ise hızın doğruluktan önce geldiğini belirtmektedir.. Shirky’e göre “eğer sosyal medyada yanlış bilgi varsa o hemen başka birileri tarafından düzeltililecektir.” 140 Journos kurucularından Cem Aydoğdu, “Doğru ya da yanlış tüm bilgi ve haberleri editoryal denetimden geçirmeden paylaşıyoruz. Yanlış bilgi veya haber diğer yurttaşlar tarafından anında düzeltililebilir.” diyerek bu eleştirilere cevap sunmaktadır (Ongun, 2013). Yurttaş gazeteciliği ile ilgili olarak ele alınması gereken sorunlardan biride bu gazetecilik pratiğinin teknolojiyi kullanamayanlara nasıl ulaşacağıdır. Bir diğer sorun doğrulanmadan yayınlanması haber içeriklerinin etik kurallara uygunluğu içerikte kullanılan dilin uygunluğu ve bunların nasıl düzenleneceği tartışma konusudur. Ayrıca telif haklarının dikkate alınmaması ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Özdemir, 2016:257).

Yurttaş gazeteciliği gelecekte daha çok birey tarafından benimsenecek ve uygulanacaktır. Yurttaş gazeteciliğinin kurumsallaşabilmesi adına çeşitli ilkesel düzenlemelerin yapılması gerekmektedir ancak yeterli adımların atılmadığı (Devran ve Özcan 2017:162) hatta geleneksel medya yapısının yurttaş gazeteciliğini geliştirmek için her hangi bir çabada sergilemediği görülmektedir. Yurttaş gazeteciliği yoluyla üretilen haber içerikleri için bir doğrulama mekanizmasının geliştirilmesi üretilen içerikle ilgili olarak profesyonel gazetecilere uygulanan yaptırımların yurttaş gazetecileri içinde geçerli olması, telif haklarının korunması vb. uygulamalarda yurttaş gazeteciliğini daha önemli bir hale geleceği değerlendirilmektedir (Devran ve Özcan, 2017:172). Yurttaş gazeteciliğinin daha fazla önem kazanmasında güvenilirlik ve tarafsız haberçilik konuları büyük önem taşımaktadır. Bu konularda ne tür ilkelerin getirilmesi gerektiği ve ilkelerin nasıl uygulanacağı ile ilgili çözümlerin üretilmesi gerekmektedir. Ayrıca yurttaş gazeteciliğinin daha bilinçli yapılabilmesi ve daha geniş kitlelerin katılımının sağlanabilmesi adına nelerin yapılması gerektiği üzerinde farklı çalışmalarda geliştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Akyol, Şeyda, (2008), “Geleneksel Gazete Okuma Alışkanlığından, İnternet Gazetelerini Okuma Alışkanlığına Geçiş Süreci: Online Gazetelerin Kullanım Yaygınlığının Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma”, Yeditepe üniversitesi İletişim Fakültesi, İletişim Çalışmaları Dergisi, Bahar, s.93-107.
- Arık, Emel, (2013), “Yurttaş Gazeteciliğinin Günümüzdeki Görünümü: Twitter Gazeteciliği Örneği”, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Sayı 36, Bahar, 2013, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Süreli Elektronik Dergi, s.273-287.
- Arsan, Esra, (2009), “Haber Elden Gidiyor Mu?: Yurttaş Gazeteci Büyük Medyaya Karşı”, XIV. Türkiye’de İnternet Konferansı Bildirileri,12-13 Aralık 2009, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Medya ve İletişim Sistemleri, s.88-95.
- Barlas, Mehmet, (2005), “Yurttaş Gazeteciler, Bloggerler Ve Habercilik” <http://arsiv.sabah.com.tr/2005/07/10/barlas.html>, Erişim Tarihi:18.06.2017
- Binark, Mutlu; Bayraktutan, Günseli, (2013), *Aydın Karanlık Yüzü: Yeni Medya ve Etik*, Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Campbell, V., (2015), “Theorizing Citizenship In Citizen Journalism”, *Digital Journalism*, V. 3(5), s.704-719.
- Çakmak, Deniz, (2012), “Yurttaş Gazeteciliği Nedir?”, <http://dagmedya.net>, Erişim tarihi: 22.05.2016.
- Çambay, Onar, Sinem, (2015), “Bilgi Çağında Sosyal Sorumluluk Odaklı Gazetecilik: Yurttaş Gazeteciliği”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 38, s: 910-917.
- Çevikel, Tolga, (2011), “Profesyonel Haber Medyasında Yurttaş Katılımı: CNN Türk - Haberim Örneğinde Katılımcı Gazeteciliğin Sınırları”, *Galatasaray Üniversitesi, İletişim Dergisi*, s.55-77.
- Demir, İmran, (2014), “Making Sense Of Turkey’s Post-Uprising Syria Policy”, *Alternatif Politika*, Cilt 6, Sayı 1, (Mart 2014) , s. 115-145.
- Demir, İmran, (2017), “The Red-Bull Effect: Causes and Consequences of Overconfidence in Foreign Policy Decision Making”, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Özel Sayı, Nisan, s. 107-124.
- Devran, Yusuf; Özcan, Ömer, Faruk, (2017), “Habercilikte Hegemonya Mücadelesi: Yurttaş Gazeteciliği: Fırsat mı Tehdit mi?”, *Global Media Journal TR Edition*, 7(14) Bahar, s.150-173.
- Ergürel, Deniz, (2012), “Nedir Bu Yurttaş Gazeteciliği”, <http://www.haber7.com>, Erişim Tarihi:22.06.2017.
- Geray, Haluk, (2003), *İletişim Ve Teknoloji, Ütopya Yayınları*, Ankara.
- Güngör, Nazife, (2016), *İletişim, Kuram Ve Yaklaşımlar*, 3. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara.

- Kalsın, Berrin, (2016), “Geçmişten Geleceğe İnternet Gazeteciliği: Türkiye Örneği”, International Journal of Social Science, Number: 42, Winter III, s. 75-94.
- Karaduman, M., (2003), “İnternet ve Gazetecilik”, Editör: Sevda Alankuş, Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul. s.137-150
- Kim, Yeojin; Lowrey, Wilson, (2015), “Who are Citizen Journalists in the Social Media Environment?”, Digital Journalism, 3(2), s.298–314.
- Kirmacioğlu, Gürkan, Mutlu, (2015), “Sosyal Medyanın Topluma Etkileri”, <http://www.slideshare.net>, Erişim Tarihi: 18.06.2017
- Kutlu, Tezcan, Özkan; Bekiroğlu, Onur (2010), “Türkiye’de Yurttaş Gazeteciliği Bağlamında İnternet Haberciliği: Bianet Örneğinde Kentsel Dönüşüm Projesiyle İlgili Haberlerin Analizi”, Selçuk İletişim Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, s. 254-269.
- Mcquail, Denis; Windahl, Sven, (1997), Kitle İletişim Modelleri, Çev.: Konca Yumlu, İmge Kitabevi, Ankara.
- Özdemir, Mine, (2016), “Bilgi Çağında Ana Akım Medyaya Karşı Ortaya Çıkan Alternatif Medyanın Rolü Ve Yükselen Yurttaş Gazeteciliği”, İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E- Dergi), Cilt 1, Sayı 2 (1) , s.247-259.
- Ongun, Ömer, (2013), “Gazeteciliğin Tarifi Değişiyor”, <https://bianet.org/biamag>, Erişim Tarihi: 23.05.2016
- Sacco, Vittoria; Bossio, Diana, (2015), “Using social media in the news reportage of War & Conflict: Opportunities and Challenges”, The Journal of Media Innovations, 2(1) , s.59–76.
- Saka, Erhan, (2012a), “Yurttaş Gazeteciliği üzerine birkaç not”, <http://t24.com.tr>, Erişim tarihi: 23.5.2016.
- Saka, Erhan, (2012b), “Türkiye’de yurttaş gazeteciliği yapma biçimleri”, <http://t24.com.tr>, Erişim Tarihi:16.06.2017.
- Smit, Pieter, Hendrik, (2012), “Life reports Wartime Citizen Journalism in the Digital Age”, Supervisors: Dr. Ansgard Heinrich & Prof. Dr. Marcel Broersma, Department of Journalism Studies, May 30, s.1-62.
- Tetty, Wisdom, J., (2017), “Mobile Telephony And Democracy İn Ghana: Interrogating The Changing Ecology Of Citizen Engagement And Political Communication”, Telecommunications Policy, s. 1–10.
- Uzun, Ruhdan, (2006), “Gazetecilikte Yeni Bir Yönelim: Yurttaş Gazeteciliği”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 16, s. 633-656.